

6. Холлис Джеймс. Почему хорошие люди совершают плохие поступки: понимание темных сторон нашей души / Джеймс Холлис. – М. : Когито-Центр, 2012. – 308 с.

Лазуренко О.О.

старший викладач,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Загально визнаним є той факт, що емоції включені до усіх психічних процесів і станів людини, вони супроводжують будь-які прояви її активності. Широкий спектр емоцій вказує на значні можливості емоційного чинника [4].

Вивчення емоційної компетентності є новим сегментом у дослідженні емоційної сфери особистості у сучасній психології. Доцільність аналізу даного феномену зумовлена значенням емоцій у житті та діяльності людини [7]. Теоретико-методологічні підходи до проблеми співвідношення інтелектуального й емоційного розглядали у своїх роботах Б.Г.Ананьєв, Л.С.Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, В.М.Мясищев, О.К. Тихомиров та ін. На тісний зв'язок мислення, інтелекту і емоційних процесів вказували і відомі психологи В.К.Вілюнас, Б.І.Додонов, Я.Рейковський. Деякі з них підкреслювали, що при всій важливості інтелектуального осягнення та освоєння світу саме емоції та почуття визначають головну лінію людської поведінки (В.К.Вілюнас, Б.І.Додонов, К.Ізард, О.М.Лук, П.В.Симонов та ін.).

Особливу увагу приділяли вихованню емоційної сфери видатні вчені-педагоги Я.А. Коменський, Д.Локк, Ж.Ж.Руссо, І.Г.Песталоці, І.Ф.Гербарт, К.Д.Ушинський, В.О.Сухомлинський та інші.

Подальше дослідження емоцій активно розпочалось наприкінці минулого століття, коли з'явилися поняття «емоційний інтелект» і «емоційна компетентність», які характеризують здібності до управління емоційними явищами та властивостями. Це сприяло інтенсивному зростанню кількості наукових публікацій, спрямованих на вивчення даних феноменів.

Емоційний інтелект став предметом психологічного дослідження порівняно недавно завдяки працям зарубіжних дослідників. Вперше цей термін почали використовувати на поч. 1990-х років. Американські психологи П. Селовей і Дж. Мейєр застосували його для сукупності позначень ступеня розвитку таких людських якостей, як самосвідомість, самоконтроль, мотивація, уміння ставити себе на місце інших людей, навички роботи з людьми, вміння налагоджувати взаєморозуміння з іншими. За Г.Бреславом [3], вчені наголошують, що вплив емоційних явищ на пізнання регулюється та опосередковується особистістю, що вказує на наявність деякого комплексу індивідуальних здібностей чи рис, що відповідає за те, наскільки вплив емоційних явищ виявиться конструктивним чи деструктивним для поведінки людини. Цей комплекс вони визначили як «емоційний інтелект».

За іншими джерелами вперше про емоційний інтелект заговорив Рувен Бар-Он, визнаний експертом в галузі емоційного інтелекту ще у 1985 році. Він визначає емоційний інтелект як набір некогнітивних здібностей, компетенцій чи навичок, що впливають на здатність людини справлятися із викликами зовнішнього середовища.

Емоційний інтелект, за Г. Гарсковою, – це здатність розуміти відносини особистості, репрезентовані в емоціях, і управляти емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу [5, с. 687]. Згідно з дослідженнями у сфері розвитку емоційного інтелекту, він проявляється в діяльності через 15 компетенцій (професійно важливих якостей): самоповага; емоційна самоусвідомленість;

асертивність; незалежність; самоактуалізація; емпатія; соціальна; міжособистісні відносини; стресовитривалість; контроль імпульсивності; реалістичність; гнучкість; вирішення проблем; оптимізм; щастя; показник загального рівня емоційного інтелекту [11].

Проте, найбільше розповсюдження даний феномен отримав лише у 1995 році завдяки доробкам Д.Гоулмена, який зробив поняття емоційного інтелекту загальноприйнятим. Саме він у книзі «Emotional Inteligence» на матеріалах психологічних досліджень і опитувань довів, що успіх в житті залежить не стільки від логічного інтелекту - IQ, скільки від здібностей управляти своїми емоціями – EQ [8, с. 342]. І наряду із поняттям емоційного інтелекту почав використовувати поняття «емоційна компетентність». Згідно з його визначенням, емоційна компетентність – це здатність усвідомлювати і визнавати власні почуття, а також почуття інших для самомотивації, для управління власними емоціями і в стосунках з іншими. На думку вченого, емоційна компетентність включає дві складові: особистісна компетентність – управління собою (розуміння себе, саморегуляція та мотивація) і соціальна компетентність – встановлення взаємостосунків (емпатія та соціальні навички).

Пізніше поняття «емоційна компетентність» стало використовуватись у психології завдяки публікаціям таких зарубіжних дослідників, як К.Саарні, М. Райнольдс, І. Андрєєва, Е. Яковлева та ін. [1; 2; 9].

Серед дослідників емоційної компетентності немає однозначної думки щодо визначення цього поняття, його змісту, структури, а також чинників, що визначають її розвиток. Різняться і погляди науковців щодо природи даного феномену.

Енциклопедичне визначення емоційної компетентності можна сформулювати як поінформованість в емоційній сфері особистості, як «обізнаність в емоційному світі власному та інших». Тобто, рівень емоційної компетентності може свідчити про цілісність емоційного життя.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження показав, що у психологічній науці використовується низка термінів, пов'язаних з

поняттями «емоційний інтелект» та «емоційна компетентність», зокрема такі: «емоційна розумність» (Е.Л.Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О.І.Власова), «емоційне мислення» (О.К.Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Стайнер), «емоційна обдарованість», «емоційна культура», «емоційна зрілість».

Транзактний аналітик К. Стайнер запропонував концепцію «емоційної грамотності», яку він пов'язує з системою здібностей і життєвих умінь, передусім здатності розуміти власні емоції, слухати інших та співчувати їхнім емоціям, продуктивно висловлювати їх [14, с. 100-103].

Культуру емоцій розглядає вітчизняний психолог В. Семиченко і виділяє такі її ознаки, як: доцільність прояву емоцій, тобто певне функціональне призначення; доречність, тобто відповідність емоції ситуації в цілому, враховуючи соціальне оточення; помірність, природність та відповідність прийнятим нормам [12, 26]. На думку ряду авторів (Поліщук В.М., Рибалка В.В., Санникова О.П.) емоційна культура визначається умінням індивіда сприймати та емоційно відчувати навколишній світ.

Проблема емоційної зрілості особистості розглядалася у вітчизняній і зарубіжній психології та психотерапії (О.Я.Чебикін, О.С.Алборова, Д.Абрахамсен, Дж. Майер та ін.). В цілому емоційна зрілість розглядається як інтегрована якість особистості, яка відображає оптимальний розвиток емоційної сфери на рівні адекватності емоційного реагування в певних соціокультурних і внутрішньоособистісних умовах; характеризується переважанням позитивного знаку емоційної активності й реактивності людини при взаємодії з внутрішнім і зовнішнім світом. Вона є необхідним компонентом побудови успішної професійної діяльності, гармонійних міжособистісних стосунків, досягнення цілісності особистості, підтримки психічного й фізичного здоров'я.

Таким чином, емоційна компетентність передбачає цілісний та прогресивний розвиток емоційної сфери особистості і представляє собою набір знань, вмінь та навичок, які дозволяють адекватно діяти на основі обробки всієї інформації; вона збагачує досвід особистості,

сприяє швидкому аналізу емоціогенних ситуацій, виступає умовою успішності людини у всіх сферах життя, відображає емоційну зрілість особистості, об'єднуючи в собі емоційні, інтелектуальні і регулятивні складові психіки. В цілому, порушена проблема, незважаючи на її величезну значущість, поки що залишається недостатньо дослідженою у теоретичному плані і потребує подальшого наукового вивчення та обґрунтування.

Список використаних джерел:

1. Андреева И.Н. Развитие эмоциональной компетентности педагогов/И.Н.Андреева// Психология образования сегодня: теория и практика. Материалы Международной науч.-практ.конф. – Минск, 2003. – С.166-168.
2. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект: исследования феномена / Вопросы психологии. – 2006. - № 3. – С.78-86.
3. Бреслав Г.М. Психология эмоций. – М., 2007. – 544 с.
4. Изард К. Эмоции человека/К. Изард. – М., 1980. – 440 с.
5. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. - СПб: Питер, 2002. – 752 с.
6. Искандерова Ф.В. Эмоциональный интеллект как основа межличностного взаимодействия// Вестник КАСУ. – Выпуск: Образовательные технологии. - №1. – 2006. – С. 130-134.
7. Лазуренко О.О. Емоції і їх значення в життєдіяльності людини. – К., 1997. – 60 с.
8. Либин А. В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций. 2 изд.-М.: Смысл; Per Se, 2000. – 549 с.
9. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 308 с.
10. Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология: журнал № 8 (68), 2008. – 54 с.
11. Програма семінару «Тренінг EQ» Університету економіки і права «Крок» (WWW документ). URL [http:// www.kadry.itop.net](http://www.kadry.itop.net).
12. Семиченко В.А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу: навч-метод.посібник. – Хмельницький, 2001. – 254 с.
13. Филатова О. Эмоциональный интеллект как показатель целостного развития личности // Персонал, № 5, 2000. – 243 с.

14. Bar-On R. Emotional intelligence/ Emotional quotient inventory. – Toronto, 1997.
15. Goleman D. Emotional intelligence. - New York, 1995. – 352 p.
16. Mayer J.D., Salovey P. The Intelligence of emotional Intelligence // Intelligence. – V.17. - №4. – P.433-442.

Маричева А.В.

к. психол. н., доцент,

Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского

ЭВРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ МЕТОДОВ ГЛУБИННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО И ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СУБЪЕКТА В ПСИХОТЕРАПИИ

Глубинно-ориентированная психотерапия основывается на анализе субъективной картины мира, представляя собой науку о субъективном и субъектном в человеческом существе. Психотерапевтическая теория и практика через анализ субъективных репрезентаций внутреннего мира человека как личности и индивидуальности находит основу реализации его самоидентичности и аутентичности в форме специфической психологической структуры субъектности последнего [4]. В последние десятилетия в рамках отечественной Украинской психологической науки активно развивается субъектный подход, методологическую ценность которого для психотерапевтической практики трудно переоценить.

Проблема субъекта неоднократно поднималась в работах классических (Гераклит, Демокрит, Сократ, Аристотель, Р. Декарт, Б. Спиноза, У. Вольтер, Ж.Ж. Руссо, И. Кант, И.-Г. Фихте, Г.В. Ф.Гегель, Ф. Ницше, К. Маркс, М. Хайдеггер) и современных мыслителей [3]. Рассмотрению сознательных и бессознательных